

INTRODUKTION

I år är det 50 år sedan Michel Foucaults banbrytande studie *Les Mots et les choses* utkom 1966. Det är obestridligen ett av de mest inflytelserika vetenskapliga arbeten som såg dagens ljus under 1900-talet. Dess påverkan på snart sagt alla vetenskapsområden – inte bara på humaniora och samhällsvetenskap utan också på naturvetenskap och medicin – behöver inte beskrivas här, men man kan fråga sig vari bokens attraktionskraft ligger. För boken är varken enkel, motsägelsefri eller oomstridd. Fortfarande kan den provocera forskare, för vilka den framstår som en kökknemodding av tveydigheter och ett förföriskt och förledande språkligt glaspärlespel. Men det vore fel att reducera verkets dragningskraft till förmågan att provocera. Även om Foucault inte var ensam om att omdana vår syn på vetenskap – Thomas Kuhns *The Structure of Scientific Revolution* (1962) hade utkommit bara några år före *Les Mots et les choses* – presenterar han här ett så radikalt nytt sätt att förstå vårt tänkande, dess gränser och dess gränsöverskridanden, att det nästan är svårt att idag föreställa sig hur tänkandet såg ut före Foucault.

De tre bidragen i föreliggande nummers temablock om Foucault visar med all önskvärd tydlighet vilka möjligheter den franske idéhistorikerns arbeten erbjuder. Skribenterna närmar sig Foucaults verk från en rad olika håll – ett teologiskt, ett didaktiskt och ett litteraturhistoriskt – men de förenas icke desto mindre av ett intresse för litteraturens roll i dess olika diskurser.

Petra Carlsson undersöker den tidige Foucaults syn på språk och diskurs och dess förhållande till den samtida teologiska diskussionen. Den diskursiva kunskapssynen växer fram ur Foucaults förhållande till språket, vilket i sin tur är inspirerat av författare som Jorge Luis Borges, Georges Bataille och Maurice Blanchot. Hos Foucault framträder språket som ett slags materialitet, ett drag som förstärks i övergången från begreppet *språk* till begreppet *diskurs*. Den diskursiva kunskapssynen har också teologiska implikationer, vilket framgår i en analys av helighetens materialitet i Gustave Flauberts *La Tentation de Saint Antoine* och *Bouvard et Pécuchet*.

Peter Degerman tar i sin text fasta på de didaktiska konsekvenserna av begreppet *parrhesia* som Foucault hämtar från den cyniska filosofin. Den cyniska *parrhesia*, som Foucault diskuterar i sina sena föreläsningar, är ett sanningsägande som står i förbindelse med en idé om ett sant liv, vilket i sin tur bara kan framträda som ett annat liv. Degerman menar att litteraturen och dess användning i skolan kan fungera som en sådan sanningsägande motdiskurs, vilket öppnar för nya perspektiv på läsning och läsningens didaktiska betydelse.

I centrum för Knut Ove Eliassens bidrag står Foucault återkommande omläsningar av Sofokles *Kung Oidipus*. Sofokles drama används som ett slags experimentverkstad, i vilken Foucault prövar olika teorier och argument. Hans läsningar av Oidipus-dramat presenterar ett långdsnitt av hans filosofiska och teoretiska utveckling under 1970-talet och det tidiga 1980-talet. Eliassen visar hur tolkningarna av Sofokles pjäs manifesterar intresseförskjutningen från relationen mellan makt och kunskap i de tidigare texterna till frågan om sanningsproduktion i de senare. Hos Foucault blir *Kung Oidipus*, enligt Eliassen, framför allt ett verktyg för att formulera frågeställningar och problem som rör den egna samtiden.

Utöver de temarelaterade texter innehåller föreliggande nummer också två bidrag om reportagelitteratur respektive cybernetik. Anna Jungstrand undersöker i sin uppsats röstens etiska betydelse i 2015 års Nobelpristagares i litteratur, Svetlana Alexijevitsjs, intervjubok *Zinkpojckarna* från 1998. Genom att betrakta den dokumentära litteraturens performativa och

dialogiska aspekter blottlägger Jungstrand den dokumentära röstens genealogi som ett sägandets etiska ansvar för den andre. Utifrån en läsning av programmeraren William Chamberlains bok *The Policeman's Beard is Half Constructed* diskuterar Zakarias Jonsson cyborglitteraturens historia och teori. Cyborgtexten tematiserar enligt Jonsson sitt eget gränsöverskridande och tycks således kunna överbrygga skillnaden mellan människa och maskin.

Numret avslutas med recensioner av bland annat två nyutkomna doktorsavhandlingar och ett antal antologier om heroisk hjältedygd, romantiken och tryckkulturen, bekännelsefiktur samt ungas läsning. Dessutom recenseras en ny bok om Fröding.

Nästa nummer, ett dubbelnummer på temat *Östersjöar*, kommer att samla bidragen från årets TFL-dag som hölls vid Södertörns högskola den 21 oktober 2016. Numret förväntas utkomma i början av 2017.

Angenäm läsning!

Mattias Pirholt